

GRØN TRANSITION OG ERHVERVS- UDVIKLING I PERIFERIEEN – EKSEMPEL BORNHOLM SOM TESTØ 2.0

Hvordan kan man forstå og organisere grøn transition og erhvervsudvikling i udkantsdanmark i forbindelse med de kommende års energiplanlægning? Det har CRT undersøgt i en analyserapport, med udgangspunkt i udviklingen af Bornholm som testø for energiforbrug- og teknologi.

Rapporten konkluderer blandt andet, at Danmarks nye geografiske energiperiferier bør stifte bekendtskab med praksisrelaterede begreber fra forskningslitteraturen, der netop sætter fokus på, hvordan man griber og arbejder konstruktivt med en situation, hvor helt nye erhverv og industrier introduceres i små lokalsamfund.

Et centralt begreb er “**path dependence**” (stiafhængighed), som beskriver, hvordan steders økonomiske, sociale, politiske og kulturelle karakteristika er resultat af historiske udviklingsforløb, som også er med til at bestemme mulighedsrummet for nye udviklingsfaser.

Dertil kommer et antal nøglebegreber, der er vigtige for processer omkring henholdsvis erhvervsudvikling og organisering i energiomstillingen:

- 1) Nye grønne stier (nye erhvervsmæssige retninger)
- 2) Forgrønnelse (grøn opgradering af eksisterende erhverv)
- 3) Bricolage (organisering baseret på organiske, bottom-up principper)
- 4) Kuratering (organisering baseret på selektive, top-down principper)

VÆSENTLIGSTE POINTER

Der er en tydelig tendens til at Bornholm, og mange andre, perifere områder i Danmark, ikke har stærke erhvervs- og kompetencemæssige specialiseringer, der skal til for at kunne løfte og arbejde med de muligheder, som nationale energi-investeringer giver.

Nøglen til succes med at modtage kommende års store energiprojekter rundt om i landet er at arbejde med og ud fra det enkelte lokalsamfunds erhvervshistorik og forudsætninger samt vilkår og tilgængelige resurser.

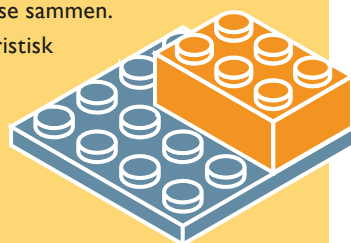
Der er behov for en indledende proces, hvor lokalsamfundene prioriterer at sætte sig ind i og forstå den udvikling, de kommende års energi-investeringer åbner op for, hvilket er udviklingsprocesser, der kræver erfaring og viden som mindre lokalsamfund ofte ikke besidder.

Modtagelsen af store energiprojekter og efterfølgende erhvervsudviklingspotentialer kræver nøje gennemtænkning af strategier for grøn erhvervsudvikling samt organiseringen af dette, så udviklingen tilpasses lokalsamfundenes forudsætninger og behov.

BRICOLAGE FORKLARET

Forenklet kan man sige, at **bricolage** handler om at danne eller skabe nyt indhold ved at sammensætte og kombinere forskellige allerede eksisterende objekter på en ny måde, det vil sige gennem en form for 'de forhåndenværende søms princip'. Begrebet kan illustreres med et simpelt eksempel, hvor man ved hjælp af LEGO-klodser bygger nye konstruktioner og modeller. Nogle gange passer de forhåndenværende klodser godt sammen, så der enkelt kan skabes en form og et indhold. Andre gange må man prøve sig frem og tilbage, indtil det lykkes at få klodserne til at passe sammen.

Denne iterative proces er karakteristisk for bricolage-processer, hvor en improvisatorisk, eksperimentel tilgang er i fokus.

KURATERING FORKLARET

Kuratering handler om strategisk og begrundet udvælgelse af forskelligt indhold, der passer til en given kontekst, eksempelvis et event som en festival. Det vigtigste er, at det, som bliver udvalgt, er nøje gennemtænkt med henblik på at skabe en helhed og logik omkring det, som arrangeres. Et interessant dansk eksempel på kuratering i forbindelse med erhvervsudvikling er GreenLab Skive, som udviklerne i parken kalder 'industriel kuratering'. I sin mest simple form handler industriel kuratering om nøje at gennemtænke og udvælge, hvilke industrier og virksomheder, der skal være med i samarbejdet med et mål om at skabe de mest optimale betingelser for udvikling blandt de deltagende virksomheder.

ANBEFALINGER

CRT anbefaler, at der lokalt ses nærmere på de gennemgåede begreber om nye grønne stier og forgrønning samt kuratering og bricolage som en måde at indramme samt arbejde med lokal erhvervsudvikling, når de kommende års store energi-investeringer ruller ud.

Dertil anbefaler CRT, at lokale myndigheder og institutioner opsamler og reflekterer over erfaringerne fra den lokale udvikling, herunder både økonomiske og sociale aspekter, og løbende evaluerer deres egne praksisser og deres egen rolle i forhold til at opnå målet om en lokal grøn omstilling og transformation i forbindelse med energi-investeringerne.

Tilsvarende anbefaler CRT, at energiaktører, specielt store energiudviklere, sætter sig ind i den lokale erhvervs-mæssige kontekst, de kommer til at indgå i. Dette inkluderer at stifte bekendtskab med de gennemgående nøglebegreber og ikke mindst de forskellige organisationsforudsætninger og -vilkår, der eksisterer eller er ønske om lokalt.

MERE OM UNDERSØGELSEN

Det er et vigtigt perspektiv for udviklingen i udkantsområder som Bornholm, at de ikke blot bliver en "ressourceperiferi" og en passiv kulisser, der stiller land-ressourcer til rådighed for nationale og internationale aktørers energiteknologi- og innovationsaktiviteter, der ikke har andet tilhørsforhold til lokalområdet end tilgængeligheden af store mængder vedvarende energi.

For at undgå det må man arbejde for, at implementeringen af kommende energi-investeringer også medvirker til en lokalt forankret erhvervsudvikling og at lokale, offentlige og/eller private aktører involveres i processen til gavn for det lokale erhvervsliv og dermed også den lokale udvikling bredt set.

Begrebet "path dependence" (stiafhængighed) fra regionalforskningen kan her medvirke til at forstå de dynamikker, der er i spil i forbindelse med regioners erhvervs-mæssige udvikling og fornyelse. "Path dependence" beskriver, hvordan steders økonomiske, sociale, politiske og kulturelle karakteristika er resultat af historiske udviklingsforløb, som også er med til at bestemme mulighedsrummet for nye udviklingsfaser.

Med andre ord, en regions erhvervsstrukturer, viden, institutioner osv. udvikles gennem stiafhængige, evolutionære processer, hvor de "erhvervsstier", som regionen hidtil har trådt, har skabt afsættet for, hvordan den kan reagere på tendenser og omstændigheder på globalt og nationalt niveau.

Et andet centralt begreb er "related/unrelated knowledge". Pointen her er, at udvikling af nye produkter, teknologier og erhverv ofte sker med afsæt i en eksisterende, beslægtet viden og erhvervs-mæssig specialisering. Kun meget sjældent vokser radikal ny viden frem, som ikke har tilknytning til en eksisterende produktions- og vidensbase.

For udkantsområder som Bornholm betyder det, at manglen på stærke erhvervs-mæssige specialiseringer inden for energiteknologi kraftigt reducerer mulighederne for at sådanne erhvervsstier kan vokse frem udelukkende på basis af lokale forudsætninger og dynamikker.

Vækstteamets vision for et lokalt erhvervsfyrtårn

Bornholm skal blive Østersøens fyrtårn for udnyttelse af grøn energi fra havvindmøller. Gennem etablering af en af verdens første energiøer og en videreudvikling af test- og udviklings-miljøet vil erhvervsfyrtårnet levere et markant bidrag til den grønne omstilling i Danmark såvel som i resten af Europa og have væsentlige erhvervs-potentialer for Bornholm.

Det må derfor forventes at nye grønne "erhvervsstier" i første omgang kun kan opstå gennem etablering af virksomheder ude fra. Dette kan efterfølgende have en afsmittende effekt på lokale virksomheder, som vælger at omstille sig, dvs. forgrønning.

Analysereporteren indgår som en del af afrapporteringen i projektet 'Nationalt Center for Grøn Energi' (NCfGE), som er et udviklingsprojekt bevilget af Danmarks Erhvervsfremmebestyrelse og aktivt i 2022-2023. 'Nationalt Center for Grøn Energi'-projektet har haft til formål:

"at skabe et miljø for innovation, test og demonstration af grøn energi og teknologi på Bornholm gennem samspil mellem lokale virksomheder og offentlige aktører, samt eksterne energiaktører, teknologileverandører, universiteter, o.a."

LINKS

Nationalt Center for Grøn Energi - Socioøkonomisk analyse (crt.dk): bit.ly/ncge-sa

Nationalt Center for Grøn Energi - Testø (crt.dk): bit.ly/ncge-toe

Energiø Bornholm: energiobornholm.dk

Forfattere til rapporten: Seniorforsker [Jesper Manniche](#), CRT og forsker [Andreas Skriver Hansen](#), CRT.

